

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p style="text-align: center;">Szerkesztőség:</p> <p>hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p style="text-align: center;">Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven.</p> <p>Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p style="text-align: center;">Kiadó hivatal:</p> <p>hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
---	---	---

Hittanhallgatóink számának apadásáról.

Lapunk ujdonsági rovatában közöljük debreczeni theologiai akadémiánk növendékeinek számát, megjegyezvén, hogy míg az idén 82-re megy hittanhallgatóink száma, tavaly 113-ra menő tekintélyes számot mutathatott fel e központi intézetünk.

A komoly szemlélő már észrevehette e tüneményt s bizonyára gondolkodhatott annak okai felől. Lehet, hogy kóros jelenségnek tekinthette, de lehet az is, hogy való értékére tudta leszállítani azt.

E sorok írója hivatása szerint azok közé tartozik, kiket legközvetlenebbül érdekel minden, a mi a debreczeni theologiai akadémia állapotára tartozik. Ha fénylik az az intézet, a világosságból az ő homlokára is tévedhet egy sugár; ha hanyatlik, az erkölcsi felelősség súlyát ő is a legteljesebb mértékben tartozik hordozni. Oly tünemény tehát előtte azon említett apadás, melylyel számot kell vetni, melyet nézete szerint elhallgatni nem szabad s talán jobb, ha az első sorban érdekeltek közül szólal fel valaki először ez ügyben, mintha más valaki röpitene abbna világgá egy nem egészen jól tájékozott s épen azért tévutra is vezethető cikket.

Az ujdonságok között csak annyit jeleztünk, hogy a mult iskolai évben 113-ra ment föl hittanhallgatóink száma; itt adunk egy kis részletesebb statisztikai táblázatot, megjegyezvén, hogy mindenütt az iskolai év elejére szóló adatokat veszünk föl.

	Végzett	4. th.	3. th.	2. th.	1. th.	Összesen
az 188 ⁰ / ₁ . tanév kezdetén volt:	16	29	26	30	39	140
" 188 ¹ / ₂ . " " "	17	24	30	41	29	141
" 188 ² / ₃ . " " "	19	27	40	26	37	149
" 188 ³ / ₄ . " " "	24	40	27	36	18	145
" 188 ⁴ / ₅ . " " "	30	26	26	15	16	113
" 188 ⁵ / ₆ . " " van	7	29	15	15	16	81

Ezen évtizedben tehát az 188²/₃. tanévben volt legnépesebb theologiai akadémiánk s azóta folyton apadt hittanhallgatóink száma, főként a mult iskolai évvel kezdődvén meg a rohamos apadás.

E tünemény szemléleténél elsőben is tekintetbe kell venni azon körülményt, hogy míg tavaly 30 végzett theologus, u. m. 1 szénior, 5 esküdtfelügyelő és köztanító s 24, ugynevezett heverő diák volt főiskolánkban, e szám az idénre, kétségkívül az új vizsgaidő hatása alatt, 7-re szállott alá s míg így a mult iskolai évben 83 aktuális hittanhallgatónk volt, az idén 75-re megy számuk. A mi már mindjárt nem nagy különbség, e két évet nézve, de természetesen igen nagy az 188²/₃. isk. évi 130, ténylegesen tanuló hittanhallgató számával összehasonlítva.

Ha már valaki azt mondaná, hogy a megszigorított tantárgyakkal és, az idestova életbe lépő rendszer szerint, vizsgákkal tulterhelt szaktanítás volna e jelenség oka, az, meggyőződésem szerint, nem találná el a szeg fejét. Hiszen minden pályán panaszkodnak a tulterhelés ellen s ha ez bizonyos mértékig indokolt, mert haladnunk kell a minden téren gyorsan haladó korról, miért vezetnök épen azokat a hittanhallgatókat rózsaszigetes utakon, kikre oly sok küzdelem vár jövő életpályájukon?! Hadd tanulják meg már az iskolában, hogy nem a tétlenség párnáján heverészve juthat a mai kor embere kenyérhez. De meg az is figyelembe veendő körülmény, hogy ezen iskolai évre, mikor már véglegesen kimondta az egyházkerületi közgyűlés, hogy hittanhallgatóinknak tanítói oklevelet is kell szerezniök, mikor tehát ifjainkat két diploma megszerzésére kötelezte el, ezen iskolai évben csak annyian jelentkeztek az első évi theológiára, mint a hányan tavaly.

Én ugy tapasztalom, hittanhallgatóink eléggé érettek belátni azt, hogy ők nem állhatnak szembe a felsőség rendeleteivel s megtanulják becsületesen, a mit nekik tanítunk, sőt bizton mondhatom, hogy a qualificatiót illető szabályrendeletek meghozatala óta jóval több hallgatónk sokkal nagyobb tanulási erélyt fejt ki s önmagával viaskodva próbálgatja: „quid valeant humeri?!“

Másutt kell ama jelenség okát keresnünk. Csak szét kell tekintenünk egyházkerületünkben s megtaláljuk azt. Hivatalos helyről vett tudomásom szerint 45 kápláni vizsgát tett tiszteletes atyafi van superintendentiánkban segédlelkészi állás, alkalmaztatás nélkül. Negyvenöt ifju ember néz a nem nagyon rózsás szinekkal kecsegtető jövő felé úgy, hogy jelene még semmit sem ad neki, vagy legalább is már félig vagy egészen megszerzett diplomája nem biztosítja kenyerét.

Nem most gondolkozom először segédlelkészeink állapotáról. Irtam és a legilletékesebb helyen beszéltem is érdekökben. Akkor is tudtam már s minderőbb meggyőződésemé válik, hogy az ő helyzetök erős befolyással van theologiai akadémiánk növendékei számának apadására. Ha látnák a pályaválasztó ifjak, hogy a pálya bevégezése után azonnal kenyeret ad a becsületes munkával kiérdemelt lelkészi diploma; ha nem kellene nagyon sok kedvetlen példában látniok, hogy a pálya iránti igaz lelkesedésnek tüzet azonnal lehűti maga a gyakorlati élet: bizonynyal nagyobb, épen oly nagy számmal lépnének ma is a theologiai pályára, a milyennel még néhány évvel ezelőtt is léptek.

De én, tekintetbe véve az elmondott körülményt, e tultengést a lelkészi pályán; látva a sok hely nélküli lelkészjelöltet, határozottan kedvező jelnek nézem, ha egy időre legalább, addig, míg megtisztul a láthatár, míg a végzetek helyhez nem jutnak, ha addig kevesebben lépnek hallgatóink közé.

Seholsem árthat annyit a szellemi proletáriátus, mint a lelkészi pályán; sehol sincsen nagyobb szükség arra, hogy az ifjak meleg érdeklődéssel, hívó reménykedéssel nézzenek azon idő felé, melyben kilépnek az élet küzdelemére, mint a mi pályánkon. Ha már az iskolában elperzseli a magasra repülő lélek szárnyait a kedvetlenség, a reménytelenség izzó parazsa, hiában várunk oly sokat a jövő idők lelkészeitől. Csak hadd maradjanak el egy időre azok, kiknek e pálya úgy sem tudna kenyeret adni s csak hadd legyen kevesebb a jelölteknek száma, míg helyre áll a kellő egyensúly!

Nem kórjel ez, de sőt a mostani körülmények között határozottan kedvező tünet s a jövőbeli lelkészjelöltek érdekében minden esetben kívánatos dolog.

Meg vagyok győződve, hogy őket igazi lelkesedéssel fogja eltölteni azon teljesen indokolható, menthető s épen nem a realismus szempontja alá eső tudat, hogy nem hiában küzdenek az iskolában, mert pályájok mielőbb megadja a jól kiérdemelt külső jutalmat is.

De meg vagyok győződve arról is, hogy nálunk ez apadás e szerint csak időhöz kötött s alma materünk keblére nagyobb számmal sietni fognak a hű fiak, ha tudják,

hogy az édes anyától megválva, az élet sem lesz mostoha anya hozzájuk.

Ez az én nézetem, ha mások nem így vélekednek, szívesen meghallgatnám a más irányu gondolatokat.

Csiky Lajos.

Huszár Gál énekes könyve 1574.

(Vége.)

És a mint kimondja, hogy „a reformátusok még ekkor nem léptek fel új dallamokkal“ rögtön utánn teszi:

„Sajnos, hogy Sztáraitól, kit képzett énekesnek ismerünk, dallamok nincsenek feljegyezve, hanem csak utalás történik rá.“ — Tehát még is kellett már ekkor fellépni a reformátusoknak új dallamokkal!!!

Hát, ha nincsenek Sztáraitól dallamok feljegyezve, csak utalás történik rá, akkor az énektörténésznek nem az a kötelessége, a mit Bogisich ur tön, hogy sajnálkozását fejezze ki! hanem az, hogy a rá utalás folytán kutasson utána, ha kell évekig is, míg csak reá nem jön arra az eredeti Sztárai énekre, a melyre utalás történik. — Én így tettem s mennyei öröm szállta meg az én lelkemet, midőn három Sztárai dallamra találtam, ezek közül: (mint főntebb is jelzém)

1. A 69. lev. „Hálát adunk néked“ dallamra, mely ma a reformátusoknál 138. sz. a. áll.

2. A 105. lev. Dévai Mátyás éneke: „Minden embernek illik“ dallama, mely a reformátusoknál ma 144. számu — és

3. A 192. Ur „Mi atyánk atya isten“ (a szöveg is az övé) dallama, mely ma már nincs használatban, hanem a régi ref. Cantionaléban 171. sz. a. látható!

Huszár Gál éneke dallamáról — mit Bogisich ur nem talált fel — fentebb szinte szólottam, itt még csak annyit, hogy ha B. ur ezt Huszár munkái közt külön felemlítette, így: „Ő szerzette a sz. Lélekről szóló éneket: Könyörögjünk az istennek szent lelkének,“

fel kellett volna — az irodalomtörténeti hűség tekintetéből — emlitenie, hogy szerzett egyet a Fiuhoz is, mely így kezdődik:

Járuljunk mi az istennek szent fiához — s a mely a reformátusoknál ma 71. sz. a. található, — eo ipso felemlítendő lett volna, hogy szerzett egyet az Atyához is, mely így kezdődik:

Alázatos nagy hűséggel, mely azonban ma már nincs használatban.

Az a csudálatos csak, hogy Bogisich ur Huszár Gált úgy akará bemutatni, mint énekszerzőt s minden mást el tudott énekelni, csak az ő énekét nem!!! Ugy járt most is, mint academiái székfoglalójában, a népénekekről akart értekezni s nem talált magyar népéneket a XVIII. század végeig s a helyett, hogy ezekről értekezett volna, beszélt mindenféle olyan könyvekről, a melyekben népénekek nincsenek! míg végre kisüté azt most is,

akkor is, hogy az egész világ pápista volt a XVI. század vége felé Huszár Gál korában ép úgy, mint a XVIII. század végén Bozókai kántor uram korában!

Ilyen felekezeti egyoldalúsággal irodalomtörténeti munkát véghez vinni nem lehet, nem is szabad! Hanem:

mivel Bogisich ur a felekezeti egyoldalúság s elfogultságtól épen nem tud megszabadulni, bátor leszek én őt, egy tökéletesen neki való munkálkodásra felkérni, u. i.:

mint saját tapasztalataiból láthatja, ez a tér, a melyen mozgott, nem neki való, nagyon háládatlan, egy-két esztendei kutatás után bizony kevésre mehet az ember s a mellett teljes odaadást igényel, im én már több mint 20 éve kutatok, fáradok s elmondhatom Pál apostollal: „nem állítom, hogy én a czélt még elértem volna“ (Fil. 3: 13.), hanem „a czél felé futok“ (14.) még mindig! tehát:

kegyeskedjék a muzeumba elfáradni, — mint fentebb is jelzém — ott vár reá a Scheiffart Margit-féle XV. századi Codex, — a veressel jelzett XXXIII. levélen, (mert van feketével jelzett XXXIII. is) található ezen jegyzés:

„Omnis pictura ac floratura utrius libri depicta ac florata est per Margaretham Scheiffart de meirraete quondam filiam in bornhem regularissam in schillinx capelly. Orate pro ea.“

Ebben, a kóták alá irt latin szöveg között igen érdekes közbeszúrások vannak magyarul, im néhány érdekes példa:

1a do — Jól mongiad — ministrum.

3b las ky io.

4a vay — Jamborfia — mongiad.

5b nem lehet — iol mondom.

6b hop haija koma — perman — noza emelihed iol — sisti — inter noza lóra legenek cede pro nobis.

8a sincerita — emelijed — tis.

8b ae zy futnima via.

9a pro edes fiam populo tno, ex te enim na — igen zepen — sci dignatus est mongiad.

9b pro — rangasdiol — omnibus.

12b aurem tu — mert mondom — am — ezth — varijh.

14a e — Emelihed rozzas — ius, — do — noza fia i — mino — mea no — igen kemeney — men sanctum eius niomd.

14b ter — mongiad — ra igen — ascen — noza fiaim — dit ith fumus aromatum in conspectu die ac voniatok via etc.

15a Itt megvalik miatt.

16a e — mongiad — os.

16b vonihad eorum ith plena.

17a in terra zu herit temen, holnal — reggel — haynalba a is vsd — — agion.

17b zuhezu — borth.

18a do — vonihad — mino cantium novum laus e — jolh — ius ith in etc.

et dele — emelihetek — ctentur.

20b zy — igen mongiad.

23a Vay.

23b mozdihad.

26b emelihed.

32b ne mosoliogy.

Vannak ilyen közbeszúrások latin nyelven is, péld. dicite, dic bone frater, dic recenter stb.

Ezekkel próbálkozzék meg Bogisich ur, itt nem vitat el tőle senki semmit, én se fogom soha ellenében mondani, hogy ezek tán a magyar hussiták mondásai voltak! Ki tudja, hát ha olyan Kolumbus tojása lesz ez is, mint ez a régi talány:

EPIC. YLOC. ANHEV. ERNIT. YLOSD. EYO, hanem a komoly tudomány, a történeti hűség s az irodalmi jó hírnév érdekében kérem kell, hagyjon fel abszurditásaival, mert mint Huszár Gál életrajza végén — fentebb — mondám: az ily gyarlóságok rögtön átmennek a napi lapokba s azok által — minthogy ott az ilyen dolgokat legkevésbé mérlegelik — szétszóratnak az egész országba, így terjed aztán a sok ferde fogalom s ezek folytán a tudatlanság!

Gyüd, 1884. aug. 25.

Kálmán Farkas.

Ján. 2, 19. s köv.-höz.

Az Idvezítőnek e szavait: *λίωσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τριβὴν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν* = rontsátok le e templomot és három nap alatt én megépítem azt, (Ján. 2., 19.) másképen értették a jelt kívánó zsidók, („negyvenhat esztendeig épült e templom és te három nap alatt azt megépítenéd?“ Jan. 2., 20.) s ismét másképen érté János, a 4-ik evangyéliom írója („ő pedig szól vala az ő testének templomáról“, Jan. 2., 21.) s vele együtt a tanítványok („mikor azért feltámadott a halálból, megemlékeztek tanítványai, hogy ezt mondta nekik“, Ján. 2., 22.) E két féle magyarázat fentartotta magát az exegeták között napjainkig. De Wette, Lücke, Ewald stb. elvetik az evangyélita magyarázatát s azt mondják, hogy a templom lerontása alatt, Izraelnek e templom által képviselt megromlott vallásának lerontását, megszüntetését és a templom megépítése alatt egy új, a valódi lelki theokracziának megépítését, megalapítását kell érteni. Tholuck, Brückner, Luthardt stb., ellenben János evangyélita magyarázata mellett foglalnak állást, melyszerint az Ur kérdés alatt álló szavaiban minden kép nélkül e gondolat rejlik: „öljete meg engemet és én három nap múltán feltámadandok.“

E magyarázatok mindegyikének meg van a maga előnye, de hátránya is. Az első, t. i. a zsidók magyarázatára támaszkodó jobban beilleni látszik a szövegbe; de nehézséget okoz itt az, hogy az Ur ama kérdéses szavaiba az exegeták csak beerőszakolták e gondolatot: én új, lelki theokracziát építek a megromlott ó helyén, mert az Idvezítő nem ezt mondá: rontsátok le e templomot és én újat építek, hanem ezt: rontsátok le ezt a templomot és én ezt (= αὐτόν) megépítem, szóval a lerontás és megépítés tárgya egy és ugyanaz. De meg ha e magyarázatot elfogadjuk, akkor őszintén be kell vallanunk, hogy a János és általában a tanítványok magyarázata hibás s így ők az Urról való tudósításaikban nem épen megbízhatók, mint a kik Mesterök szavait sem értették meg.

A tanítványok által adott értelmezés mellett pedig a tanítványoknak, mint ilyeneknek tekintélye szól; de e magyarázatnál meg az a nehézség merül fel, hogy e kifejezés: rontsátok le e templomot stb. nagyon homályos, sőt érthetetlen lett volna a zsidók előtt, sőt akkor, mikor az Ur ama feleletet a zsidóknak adta, még a tanítványok előtt is, ily értelemben: öljete meg engem s én stb.; legalább e nyilatkozatban a jelt kérők jelt semmiképen sem láthattak volna.

Godet megkísérli az itt felmutatott nehézséget eloszlatni. Okoskodása megérdemli, hogy néhány szóban itt előadjam. Szerinte a Kr. ama vitatott szavakban arra czéloz, hogy a zsidók magokviselete által a theokrátiára s aztán a templomra romlást fognak hozni; de erre a kérdésre: mi által idézik elő e végítéletet? nem elegendő, ugymond, e felelet: az által, hogy mindinkább-inkább megszenteltetik a templomot. Az ó-szövetség Izrael népe elpusztulásának okát határozottan megjeleli Godet szerint, s ez az ok a Messiás elvetése és meggyilkolása; így Zakarias 11-ben az adatik elő, hogy a hirdetett katasztrófa azért fog bekövetkezni, mert a megsabadítás céljából küldött pásztort megvetette a nyáj; ugyancsak Zak. 12, 10-ben azt olvassuk, hogy Izrael gyászolni fogja Jehovát, mint a kit átszúrt; s még világosabban van ama gondolat Godet szerint Dán. 9,-ben kifejezve így: Krisztus ki fog vágatni, s egy fejedelem népe el fog jönni s a várost és templomot elpusztítja. Mát. 24, 15 s köv., — folytatja továbbá Godet, bizonyítja, hogy Kr. e jóslatot korának viszonyaira alkalmazta; ugymond a Kr. ama szavainak értelmök G. szerint ez: a miként az én halálom által dől meg e templom, ugy az én feltámadásom által fog az ismét megépülni, mert a Kr. teste volt Jehovának élő és valóban szent hajléka Izraelben.

Helyenkivüli lenne, ha itt bővebben foglalkoznám e valóban szellemes magyarázattal; de annyit megjegyzek reá vonatkozólag, hogy minden ügyessége és művésziessége mellett is erőltetett az s a nehézséget még sem oszlatja el. Maga Godet bevallja, hogy Krnak ezen így értelmezett feleletét nem értették meg a zsidók, mert ők a templom alatt, melyről az Ur szólott, kétségtelenül ama anyagból épült templomot értették. Hogy e vallomás által Godet az általa adott magyarázatot maga megkérdőjelezte saját tollával, ugy gondolom, mindenki előtt világos. Mert az az állítása Godetnak, hogy az Ur az ellenséges zsidóknak az igazságot itt is csak elleplezve akarta megjelenteni, vitatott helyünknel teljesen el van hibázva. Igen is, az Ur sokszor kitér a jelt kívánók elöl, keményen felel nekik nyílt elutasításban: „ha ti a jeleket és csudákat nem látjátok, nem hisztek“ (Ján. 4, 48.); „mi az oka, hogy e nemzetség jelt kíván? bizony mondom néktek, nem adatik e nemzetségnek jelt“ (Márk. 8, 12.); de helyünkön a helyett, hogy elutasítaná az Ur a jelt kívánókat, felhívásukra rögtön így felel: rontsátok le e templomot stb., a miből kihozható, hogy a jelt kívánóknak csakugyan jelt akart mutatni.

Én ugy gondolom, hogy az Urnak e feleletét: rontsátok le stb. betű szerint kell értenünk így: tudni akarjátok, hogy mi jögon merem én e templomból eltakarítani mindazt,

a mi nem ide való: hát tudjátok meg, hogy én Fia vagyok annak, a kié e templom (= „Atyámnak háza“ 2, 16) s mint ilyennek nekem olyan hatalmam van, hogy ha ti, mint a kik különben is csak rombolni tudtok, lerontátok földig e templomot, én ezt rövid idő alatt (= 3 nap alatt v. ö. Mát. 12, 40. Hos. 6, 2) képes vagyok megépíteni. E szavak, így értve, csakugyan jelül szolgáltak a jel után áhitozóknak, mert bemutatták a Krisztusnak nem ugyan újra helyreállító hatalmát (Godet), hanem teremtői hatalmát, mindenható hatalmát (v. ö. Ján. 1, 1: θεός ἦν ὁ λόγος; 1, 2: πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο); így értették e szókat a zsidók s jól értették így! Azt akarta az Ur is, hogy most így értsék; mert jelt kívánt nekik mutatni, olyat, a melyet nem vártak s a min Ján. 2, 20-ból láthatólag meg is rendültek!

De ha e magyarázatot elfogadjuk, talán el kell vetnünk a Jánosét s általában véve a tanítványokét? Semmiképen nem. Hogy mikor az Ur ama kérdéses mondatot szólotta, ők is csak úgy értették és úgy érthették azt, mint a zsidók, tehát ugy, a mint az imént kifejtém, t. i. betű szerint, én előttem legalább világos. Hogy azonban már ekkor nagyon feltűnt előtök ama rövid és megkapó mondat és pedig ugy a zsidók, mint a tanítványok előtt, kétséget ez sem szenvedhet. A zsidók lelkébe annyira bevésődtek az Urnak ama szavai, hogy belőlök a hamis tanuk útján vádat kovácsoltak ellene: „ez ezt mondotta: elronthatom az Istennek templomát stb.“, (Mát. 26, 61., v. ö. Márk. 14, 58 és 15, 29; e vádban nem így állnak az Ur szavai: λάβατε . . . κτλ. (Ján. 2, 19.), hanem így: δὴναμι καταλύσαι . . . κτλ. (Mát. 26, 61.), ἐγὼ καταλύσω (Márk. 14, 58.), ὁ καταλύων τὸν ναόν (Márk. 15, 29.), tehát szándékosan el vannak csavarva.) De bevésődtek az Ur ama szavai a tanítványok szíveibe is, ezért emlékeztek meg azokról Mesterök feltámadásakor (Ján. 2, 22.) S épen e szók: „mikor azért feltámadott volna a halálból, megemlékezének az ő tanítványai, hogy ezt mondta nekik“ stb. fejtik meg előttünk ama magyarázatot, melyet a tanítványok az Ur ama szavainak adtak. Tehát Mesterök feltámadása után jutottak el azoknak teljes értelmére. Ekkor látták át, hogy ama szavakban valami nagyobbra is czélt az Ur, mint a templomra (Mát. 12, 6), azaz saját testére, mint Istennek hajlékára, templomára (Ján. 10, 38. 17, 21), mert előtök volt már ekkor az ő lerontott testének 3 nap alatt felépült temploma, (Ján. 2, 21.) Ime e magyarázat szerint helyesen értették az Urnak ama szavait a zsidók is, a tanítványok is; az előbbieik számára jelt, az utóbbiak részére pedig jóslatot foglaltak magokban azok! Amazok megértették a jelt, ezek örvendezve látták a jóslat beteljesülését, midőn előtök állt a lerontott templomot megépíteni képes volt Isten Fia, kinek hatalma volt letenni és ismét felvenni életét (Ján. 10, 18.). Az én felfogásom szerint hát, az Ur kérdés alatt álló szavainak Ján. 2, 20 s következőkben olvasható kétféle magyarázata egészen megérthető, ha a 2 magyarázat között lefolyt időre tekintettel vagyunk, Ján. 2, 22 különben is erre utal bennünket; egyik mellett a másik elvetésével lándzsát törni távolról sem szükséges, sőt szövegelénes eljárás lenne.

Hogy e szókban: „ἐν τριδιν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν“ a tanítványok már a feltámadás megtörténte előtt határozott célzást láttak az Ur teste templomának megépítésére, ezt csak

az esetben lehetne teljes biztossággal állítani, ha az ἐγειρεῖν igéről sikerülne megmutatni azt, hogy az az épület felépítéséről egyáltalában nem használtatik. De ezt kimutatni nem lehet. ἐγειρεῖν = excito, surgere facio, mortuum in vitam revoco; et de aedificiis: „exstruo, erigo etc.“ Hogy a kérdés alatt álló igének ez utóbbi jelentése csakugyan meg van, világos Sirach 49, 15 e szavaiból: τοῦ ἐγειραντος ἡμῶν τείχη πεπτωκότα = „qui erexit nobis muros eversos.“ (v. ö. Esdrás III. 5, 44 és Caesar: De bello gallico 5, 40: Turres excitantur incredibili celeritate etc.) De ebből láthatólag Godetnak is igazsága van, midőn megjegyzi: „e kifejezés: ἐγειρεῖν, nagyon találó, mert kifejezi mind a feltámasztás, mind a megépítés fogalmát.“ E megjegyzés is a mi magyarázatunk mellett szól.

(A LXX. az ἐγειρεῖν igével a héber hé'ír, hékisz, hékim stb. igéket adja vissza; épen ezért az Ur e szavainak: ἐν τριβῶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν e s z y r fordítása: „latlátá' jaumin 'ená mekím-ná leh“ és Delitzschtól e héber fordítása: „bislósá jámim 'a kím e n n ú“-hünek mondható.)

Dicsőfi József.

Kiss Áron esperes 25 éves jubileuma s a két ref. püspök látogatása.

(Folytatás.)

Majtison kitűnő szives fogadtatás várt reánk. A lelkes derék Varga Lajos, egy díszes diadalkapu alatt fogadta a két püspököt költői képekben gazdag, de mégis biblicus nyelvű szép beszédében. Püspökeink a meghatottság hangjain válaszoltak mind neki, mind pedig a virágokkal kedveskedő s tisztelgő leánykáknak. — Ezután néhány perc múlva elérkeztünk, Vályi János főgondnok ur díszes uri lakásához, mint utazásunk egyik főpontjára. Egy kiváló család szerető köre fogadott bennünket igaz magyar vendégszeretettel, őszinte nyíltsággal, kitűnő figyelemmel és előzékenységgel. — Egy ritka, tiszteletre méltó református szellemű és jellemű család ez! a magas műveltségű édes anya, a család éltető lelke épen úgy őseitől öröklötte a magyar református jelleget, — amenyiben a dicső emlékű forradalom után ezen egyházkerület és debreczeni főiskolája érdekében oly sokat tett és áldásosan működött B. Uray Bálintnak leánya — mint az apa, egyházkerületünk érdemes főgondnoka — és a fiu a nemes jellemű, szép képzettségű Vályi Árpád, a szatmári egyházmegyének világi tanácsbírája. — A díszes és nagy ebéd után, melyben mintegy 25-en vettünk részt, a délutánt az 50 hólndnyi terjedelmű szép kertben töltöttük, gyönyörködve a szép fenyvesekben, nagy gonddal ápolt cyprusokban, általában az egész kert és udvarban, mert mindenfele a nemes ízlés és gondosság jeleivel találkoztunk. Estve fele átrándultunk a közel eső Nagy-Szekeresre Izsák Dezső egyházmegyei gondnoknak, ki oly hűséges kalauza s vezére volt az utazó társaságnak — meglátogatására. Egy magát találuk hon, családjá már így a tanév kezdetén Budapestre szokott felköltözni. Egy óráig időztünk ott a szintén szép és kellemes kertben, vendégszeretettel fogadtatva. — Estvére visszajöttünk ismét Majtisra a szerető családi körbe s itt voltunk másnap reggeli 8 óra utánig, a midőn kocsikon megindultunk, hogy a jubilaris

ünnepély kezdetére Szatmárra beérkezzünk. Áldáskivánatok között váltunk meg a főgondnoki hajléktól, a benne eltöltött órák örökre nevezetesek lesznek, a visszaemlékezés boldogító és fölemelő.

Szept. 17-ike egy szép nap egyházkerületünk történetében; a szatmári egyházmegye tisztelte meg a 25 éves munkás esperesét és e tiszteletben részt vett az egész egyházkerület, sőt mondhatni egész hitfelekezetünk. — Délelőtt 11 órakor kezdődött a szatmári ref. templomban az ünnepély. Az egyházmegyei közgyűlést az ősz esperes nyitotta meg buzgó imával; ezután Farkas Antal üdvözölte a 25 éves esperest és olvasta fel életrajza főbb adatait, melyekből láttuk és hallottuk, hogy mily odaadással, törhetlen munkakeréllyel, lelkesültséggel futotta pályáját érdemes veteránunk! Erre Kiss Áron esperes ur válaszolt, szintén rövid pillantást tett eltöltött napjaira, egyszersmind a hála és köszönet szavait intézte az ünnepélyen megjelent nagy közönség s egyesek iránt, főleg pedig buzgó hálát mondott az ő teremtőjének, ki iránta az ő kegyelmét megmutatta és segítette. Majd az egyházkerület nevében Révész Bálint püspök üdvözölte a derék férfit, ő utána a szatmári egyház nevében Tabajdy Lajos, majd az ifjúkori barát Kun Bertalan püspök szólott hozzá a benső szeretet és vonzalom hangján. Ezután következett egy szép jelenet: a botpaládi egyház lelkésze gyülekezete megbizásából egy biztosítási okmányt ad át tiszteletünk tárgyának, melyszerint mostan még 1/2 éves fia Kiss Pál részére, midőn 20 éves leend 1000 frt fog kifizettetni. Érdemes seniorunk édes atyja kedves emlékü lelkipásztorá volt a botpaládi egyháznak, maga esperes ur is ott nevedett fel ezen egyházközségben: most visszaemlékezve, a fiuban tisztelik meg az édes atyát. Majd a gyülekezet éneklésével az ünnepély 1/2 óra után berekesztett. Meg kell még emlitenem, hogy számos üdvözlő iratok, távsürgönyök küldettek az ország különböző pontjairól az ünnepelt férfit részére, melyek mind azt mutatják, mily széles körben tisztelet és közbecsülés tárgya a tiszántúli egyházkerület legidősb esperesének neve, ismeretesek érdemei.

Scriba.

(Vége köv.)

A szatmári ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

Tartatott Szatmártt, 1885. szept. 17. és 18. napjain. Első nap kizárólag az egyházmegye érdemes esperese 25 éves jubileumával telt el. Másodnapon, közgyűlést előzőleg gyámintézeti gyűlés tartatott, melynek főtárgya volt a gyámintézet ujonnan való szervezése; de a mely több oldalról nyilvánult óhajhoz képest elhalasztatott mindaddig, míg az egytetemes gyámintézet ügye jobbra vagy balra nem dől.

A rendes közgyűlés 1/2 10 órakor nyitott meg, a közgyűlési tagoknak előreláthatólag kevés érdekeltsége mellett, egyházmegyei gondnok ur által. Ki is pár szóval érintvén az előző napi ünnepély lefolyását, indítványozza, hogy az ünnepély méltóságát megjelenésükkel emelő főt. és nagyságos Révész Bálint s Kun Bertalan püspök uraknak, nemkülönbben nagyságos Vályi János egyházkerületi főgondnok urnak s általában az egyházkerület notabilitásainak, mint szinte a szatmár-németii ev. ref. egyházaknak az ünnepély rendezéseért, valamint az ünnepélyen közreműkö-

döknek szivességökért jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék. Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

Az esperesi jelentés kiemeli az idő közben történt következő eseményeket: a tyukodi lelkészszé választott Gönczi Sándor helyére szatmári segédlelkészül pályázás utján Kovács János választatott meg; Sz. Németi Aladár Ferenczben kitünő képesítésű új tanítót nyert; a gacsáji tanítószágról lemondott Radács József helyére Kótai Imre angyalosi tanító, — a Makóra választott Vadai József tunyogi tanító helyére Radács József választatott, illetőleg hivatott meg; a tanító nélkül maradt angyalosi iskolát ideiglenesen a lelkész fogja önszántából vezetni. Urába alkalmas tanítót kapni nem lehet; annál fogva, tekintettel e leányegyház exponált helyzetére, de tekintettel arra is, hogy a hely nélkül tengődő nagyszámu segédlelkészek közül egynek alkalma nyíljen foglalkozáshoz jutni, nem rég vizsgázott Szabó Béla atyafit fölhívá az esperesi hivatal ez állás elfogadására s fölhívott atyafi el is fogadá; de mint nt. esperes urhoz intézett leveléből kitünik, „kényelemre“ vágyódása miatt csakhamar ott hagyá Urát s kérte, hogy kis-naményi segédlelkészül kebeleztetnék be. No már az egyházmegye csupa „kényelemre“ való tekintetből kérését nem teljesíthet. Szegény Ura! . . . ugyan megesett neki. — Iskolája elhagyva, hívei lelki oktatásban alig, — gondozásban kevésbé részesülnek. Tóth Benedek ujfalvi lelkész atyánkfia, mint az urai gyülekezet anya lelkésze megbizá ugyan ujfalvi tanítóját, hogy vasárnaponként hirdesse Urában az igét; de már tovább a tanító ur sem hajlanó hordani az igát — fizetés nélkül. Az egyházmegye atyai gondoskodása úgy oldja meg a kérdést, hogy nevezett tanító ur szolgálataiért, az államsegélyből fog részére bizonyos összeget resorválni.

S még mindig Ura! . . . Megesett velök szegényekkel az is, hogy már két nagy ünnepen nem részesülhettek uri szent vacsorában. Mert ök első napján akartak volna, a tiszteletes ur pedig csak másod napon; de akkor se ment aztán, mert nem vala **forspont**. Az egyházmegye gondoskodott, hogy ezután legyen **forspont** s tiszteletes urnak ajánlja, hogy ne maradjon el többé első napról. — Kocsord iskola telket akar szerezni. Nagyon derék, véli az egyházmegye, — égető szükség van ott a két iskolára. Sz.-Ujlak módosított lelkészi díjlevelét kéri megerősíttetni. Igen szívesen, mondja egyházmegyénk, . . . de hát hol a módosított díjlevel? . . . Quod non est in actis, non est in mundo . . . Csoma József sz.-ujlaki földbirtokos és neje Fényes Terézia asszony 200 frtos alapítványt tesznek a lelkészi gyámintézet részére. Hálás éljenzések. Egyik lelkész atyánkfia, egyik hallgatója ellenében, bizonyos díjilletékek miatt keresetet indít az egyházmegyén — és a járásbírósnál. Egyházmegyénk: Ha tisztelendőséged a járásbíró urhoz is elfutott, elégedjék meg annak bölcs ítéletével.

Az államsegély kiosztása — helyben hagyatott. — Kiss József és neje palonyai lakosok ellen zúgnak az egyház hívei, mert előbbieket által készített szöszék koronájára és terítőjére nagy messze kitetsző betűkkel reá pingáltatták, hogy: készíttette ez s ez . . . Nagytiszteletű esperes ur lelkőkre fog beszélni a zúgó atyafiaknak, hogy: ne akarják megoltani a sz. Léleknek jóra készítő tüzet . . . Nem tudom, fog-e sikerülni egy könnyen a csöndesítés; mert bibéje van a dolognak. Hir szerint ugyanis úgy lett építetve nevezett házaspár által a korona, hogy a hívek nem is sejtették, hogy

ök csináltatják; különben nem engedték volna meg nekik. — A lelkészek ünnepélyes beigtatását tárgyazó — e lapokban is közölt — indítvány, bizottságnak adatott ki véleményezés végett. Majtisi belhivatalnoki díjlevelek megerősítetnek. — A Tisza által kergetett Tisza-becsi atyafiak nem tudnak megegyezni: hova lenne jobb állandó templomukat építeni . . . Önzés akarja itt is megőjtani a közérdeket. No de vigyáznak a consulok s a közigazgatási bizottsággal egyetértve, bizonyára a legalkalmasabb helyiséget fogják kijelölni a költöző tiszta-becsi templomnak.

Kiss Kálmánt, mint az egyházmegye tiszteletbeli tanácsbíróját s az ünnepeket esperes ur legidősebb fiát üdvözölvén a zöld asztal mellől egyik tanácsbíró: meghatottan válaszol s köszönetét fejezi ki a család nevében az egyházmegyéhez méltó fénynyel rendezett jubiláris ünnepélyért. S végül a jubilált egyházi ősz férfiú tolmácsolja még egyszer szíves érzelmeit, miket az egyházmegye, a szatmári és németii egyház, és az ünnepélyen közreműködők keblében lángra gyujtottak s áldás kívánások között a gyűlést be-rekeszti.

Földesi Péter.

Válaszul az órállóknak.

Órállóknak a következőkben vagyok bátor röviden válaszolni e lapok 38. számában közlött könyvismertetéssőkre.

A mi először is a Homiliákat illeti — ha már jónak látták újra felfeszegetni azt, amivel a kritika már ezelőtt 23 évvel végzett — Dobos János az előszóban egész nyílt őszinteséggel bevallja, hogy azok honnan merítették. Nem játszik tehát pávatollas mandarint, és hogy lehet plagiatornak kikiáltani azt, a ki előszavában megmondja ez Coquerel, ez Chatelaine, Saurin, Huet stb.

A most megjelent egyházi beszédekre nézve, azt kérdem órállóktól, hol mondta azt Dobos János, vagy hol mondtam én, mint kiadó, hogy ezek eredetiek, oly értelemben véve az erediséget, hogy a mű az első gondolattól az utolsóig az író agyában szülemlett meg? Sehoh! Maga megvallja apám önéletrajzában, hogy **őt** azokban ne keressék, mert ő azokban nincs. Nem olyan orakulumszerű rejtélyes mondat ez, csak egy kis jó akarattal olvassuk, azonnal kivehetjük belőle, hogy mit akar mondani. Én is mint kiadó elősoroltam azon szerzőket, melyekből apám több mint félszázadon át tartott folytonos munkálkodása alatt merített, és ott megvannak említve a többek közt Couquerel és Cellerier is. Nem áll tehát, hogy egy író ilyen költeményt adott volna ki saját neve alatt, mert átalánosságban a kutfők meg vannak nevezve.

Annyi igaz, hogy minden egyes beszéd után nincs odaírva az eredeti író neve, és ez, megvallom, hiba, de ezen hibát mentse ki apám nyilatkozata, hogy midőn ő irt, nem azon szándékkal irt, hogy beszédei egytől egyig impurumban vannak nálam, s hogy 82 éves koráig a már kiadott beszédeken túl tőle alig jelent meg valami, s hogy ha egy véletlen körülmény közbe nem jő — a mi egészen magán ügy — úgy lehet, örökre el lettek volna temetve munkái.

Ő mint munkás buzgó pap irt híveinek, irt gyülekezetének, s valamint a szöszékben ki nem kiáltá halgatóinak, atyámfiat ezt a tanítást ettől, vagy attól a híres francia

vagy német szónoktól vettem át, úgy elfeledé, vagy feleslegesnek tartá feljegyezni a forrást. Így történt azután, hogy csak kevés munkájának végén van feljegyezve, kitől vette azt.

Ezt a hiányt most már utólagosan kipótolni lehetetlen. Hiszen ha valaki csak 40 vagy 50 munkát irt is, részben eredetit, részben átdolgozást vagy fordítást, megtudná-e mondani 20, 30 vagy pláne 50 év multával, ez az enyim egészen, ezt innen vagy amonnan vettem, ha a kidolgozás alkalmával oda nem jegyzi? Bizonyára nem!

És vegyék tekintetbe őrállók, hogy itt nem 40 vagy 50, hanem ha a teljes összeget vesszük, több mint ezer predikációról van szó. Tényleg ugyan csak 600 van kezeim között, de egy tetemes rész a czeglédi parochián volt kiszobának elége alkalmával elhamvadt. Ezen 600 predikáció közt bizonyára sok olyan eredeti lehet, mint a minót őrállók kívánnának, de hogy melyik legyen az, melyik nem, azt most már utólagosan kideríteni lehetetlen.

A mi már Dobos eredetiségét illeti, melyet őrállók minden erővel el akarnak disputálni, azt állítván, hogy ő nem egyéb egy közönséges fordítónál: erre csak annyit mondok. Bizonyos vagyok benne, hogy őrállók Dobost ismerik, ismerik más téren is irodalmi működését, és egyre százat mernék tenni, hogy ha ők ezen első kötetben levő munkákat, azoknak íróját előre nem tudva és sejtve, olvasták volna, a legelső lapnál rámondták volna, ezt más nem írhatta, mint Dobos. Itt igaz, a mit Szász Károly állit, hogy meg van saját bélyege Dobosnak a magyar egyházi szónokok közt.

Vegyék tehát őrállók Dobos beszédeit úgy, a mint vannak s legyenek róla meggyőződve, hogy a milyen távol áll a Syrius csillaga földünktől, épen oly távol áll apámtól még gondolata is annak, hogy ő idegen pávatollakkal akart volna ékeskedni és ezen beszédek kiadatása által őrállók által is kegyesen elismert érdemeit akarta volna szaporítani. Ő, ki életrajzában az egész világ előtt kimondja: „H a s z o n t a l a n s z o l g a v a g y o k .“

Ismét kijelentem tehát, hogy ezen beszédek kiadásának szerző oka én, egyedül én vagyok. És ha ez által bünt vagy vétke követtem el e magyar prot. egyházi irodalom ellen, annyira, hogy a magyar prot. Sion őrállóinak fegyverkezniök kell, nehogy azt veszedelem érje: üssenek, dorongoljanak vagy verjenek agyon engemet; de kiméjlek az sírja szélén álló aggot, kinek, úgy lehet, csak napjai vannak még hátra, kiméjlek a haldokló oroszánt, ki magát már védeni nem képes.

Czeldernek a két munkát én küldtem, ő egyáltalában nem hibás.

Kelt Szalk-Sz.-Márton, 1885. szept. 28.

Dobos László.

Vég viszonzulász.

Nt. Körmendy Sándor, b.-somogyi esperes urnak e lap 38-dik számában megjelent „Végválasz“-ára meg kell jegyezni, miszerint különösen négy évi oldala mellett való hivataloskodásom, s azalatt vele gyakorabbi érintkezésem után azon szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy, — az általa használt hasonlatot megtartva, — olyan „medium“-a

vagyok nt. esperes urnak, aki oly szembe kö t ő, elmagyarázhatásra utat nyitó nyilatkozatai és hirlapi cikkei mellett is tisztán lát, sőt beszél is. Lehet, hogy igazat mondásaim, a kiméletesen válogatott szavakban és nagy. esperes urra nézve csak „gombostü“-szurások, de ennek a „sport“-nak csak embere maradok tovább is.

Ha kívánja, akár itt, akár más helyen felbontom egész „végválasz“-át, hogy kimutassam annak, — írója tehetségeinek meg nem felelő, — ürességét. Most abban adott minősítésemre vonatkozólag csak annyit mondok, miszerint maga nt. esperes ur is tudja, hogy igazat szoktam mondani; hogy „Végválasz“-ában érdemében bonczkés alá nem vett „Viszonznyilatkozat“-omban is igazat mondtam; az összehányt-vetett szótortasz is idézetek esperes urnak nem hirlapi polemiájából, hanem a közgyűlés előtt adott válaszából, melyeket én ott irtam, igen nagy hűséggel, betűről-betűre, szavai után.

És még azt, hogy bérmanevemet nem fogadhatom el; nem csak azért, mert mint reformátusnak nincs rá szükségem, olyan egyházat sem ismerek, melyben a még csak esperesek is bérálhassanak: hanem azért sem, mert nem találó. Ha e lap nt. szerkesztősége Novotny főjegyző urnak „Részletesebb közlések stb.“ czimű cikkének állításait kellő értékre szállított, elejében még julius hóban beküldött cikkemet közleni jónak látta volna: úgy a t. olvasó közönség, mint maga Körmendy Sándor esperes ur is meggyőződhetett volna, hogy midőn kérek, adok is; midőn személyiségének, kormányzati eljárásának hiányait feltárni nem félek, akkor, hol vannak, érdemeit is teljes készséggel elismerem*).

Peti Lőrincz.

Különfélék.

Az akadémiai tanulók létszáma debreczeni főiskolánkban ez idő szerint, még mindig tartván az újabb és újabb jelentkezés, így áll: a) hittan hallgatónk van: végzett theologus 7; negyedéves 29; harmadéves 15; másodéves 15; első éves 16; összesen 82; b) joghallgatónk van: negyedéves 14; harmadéves 24; másodéves 27; első éves 36; összesen 101, együtt akadémiai tanulónk 183. A hittan hallgatók száma néhány év óta apad, tavaly még 113-ra menvén számuk, kik közül azonban 30 mindenesetre már végzett volt. Ez apadás okának földerítésével vezércikkünkben foglalkozunk is. A 183 akadémiai tanuló közül 17 ingyenes, 34 pótdíjjas konviktust élvez s bent lakik a főiskolában 43 felsőbb tanuló, a kikhez még a szénior, 5 köztanító és 2 könyvtárnok járulván, főiskolánk összesen 51 akadémiai tanulónak ad benlakási jótéteményt. A tanítóképezde növendékeinek száma a negyedéven 18; a harmadéven 29; a másodéven 36, az első éven 26; összesen 109. Közülök ingyenes konviktust élvez 22, pótdíjjast 17, kenyeret kap 20 s benlakik a kollégiumban 74.

Külföldi akadémikus ifjaink. Debreczeni főiskolánkból négy lelkészjelölt van most külföldön, ugymint Fiók

*) Méltányossági szempontból kiadtuk e végvizonzulást, azért mellőzvé a julius hónapban beküldött cikket, mert e tőlünk nagyon is távoleső tárgygyal nem akarhattuk olvasóink türelmét próbára tenni. E cikkel azonban föltétlenül elzárjuk lapunk hasábjait ezen ügy további folytatása elől. Szerk.

Károly és Révész Mihály Londonban, Révész Kálmán Berlinben, Sulyok István pedig Edinburghban. Fiatal barátaink nevével bizonyára többször találkozni fogunk e lap hasábjain. Szives üdvözlötünket küldjük hozzájuk a messze távoli országokba s kívánjuk, hogy külföldi testvéreink tudományforrásából minél többet merítsenek a mi tudományunk s közelebb egyházunk javára!

Uj bibliafordítás terve. Politikai lapokból vesszük ezt a hirt, hogy Dr. Duka Tivadar többi közt egy új magyar biblia ügyében is fáradozott most hazánkban. Ot ugyanis a harmincz-negyven millió forint alapvagyonnal bíró angol „biblia-terjesztő társaság“ áprilban megválasztá a vezérigazgatóság tagjának. Harmincz ily tag van s magyar embert ezuttal ért először (s meglehet: utólszor is) a kitüntetés, hogy e roppant pénzzel rendelkező s világra szóló társaság vezérlo tagja lehet. Összes működése a bibliának minden nyelven való terjesztésére szorítkozik. Neki köszönhető, hogy a Károlyi-fele magyar biblia is oly rendkívül olcsó. Az országos kiállításon az új testamentom egyes részeit plane ingyen osztatja bármely nyelven. Mi nálunk arra volna már szükség, hogy újabb, jobb magyar fordításban forogjon a biblia. A társaság ki is adta az új testamentom egy új magyar fordítását, Menyhárt János debreczeni hittanár, Filó Lajos nagykörösi lelkész és Gyóry Vilmos közreműködésével. De ez is hiányos. Egy hiánytalannak létrehozatala ügyében — mint a „Föv. L.“ írja — a napokban Dr. Duka Tivadar tett lépéseket. Érintkezett e végett Szász Károlylyal, Ballagi Mórral s a kolozsvári ref. egyház több kitűnőségével. Meg is fog alakulni egy szakbizottság, mely az új magyar bibliafordítás tervét foganatosítja. A hír mindenestre nagyon érdekes, bár mi kissé kételkedve fogadjuk azt, annyival is inkább, mert tudjuk, hogy mily óriási apparátussal foly a bibliafordítási revisionális munkálat az angol nyelvű népek között, vagy akár Luther fordításával a németeknél is. Egységes magyar reformált egyházunkban már talán jobb volna e munkálatot hivatalos uton indítani meg. Különben nehezen várjuk az illetékes helyekről jöhető bővebb felvilágosítást.

Gyászhir. Somogyi Gábor debreczeni polgár, főiskolánknak igaz barátja e hó 25-én életének 88-ik évében elhunyt; temetése 27-én folyt le, a háznál buzgó imát mondott Némethy Lajos lelkész, a sirnál pedig elbucsúzott az aggastyántól a szív és szeretet emberétől, Balogh Ferencz főiskolai hittanár. Küzdelmes élete volt a boldogultnak, de a magasabb érdekek, a szép és nemes, igaz és jó tartották őt szolgálatukban és nem engedték őt soha elhanyagolni. A szívéhez nőtt szeretteitől megfosztatva: igaz barátok társaságában keresett pihenést és ottan-ottan szórakozást. E nemes barátok egyike, kinek hatása alatt élt és a kinek körében oly boldog volt, a tiszántúli egyházkerület érdemes püspöke, ki bús emlékezettel állott a régi barátnak sirjánál. A boldogult még 1875-ik évben alapítványt tett a debreczeni főiskola javára, 10,000 frtot rendelvén halála esetén hagyatékából kifizettetni, mely összeget a főiskola birtokába vétén, kamatoztasson 25 évig. A kamataival megnövekedett tőke 25 év múlva osztassék fel két részre; s az egész összegnek felerésze fordíttassék a főiskola általános szükségleteire, első sorban pedig tanszékek felállítására; a másik

felerésze pedig ismét kamatoztassék 25 évig, az ily módon megnövekedett tőke ismét osztassék két részre, annak egyik fele a mondott célra, másik fele a további kamatoztatásra fordíttatván. Ez idő eltelté után az elmondott módon kezeltessék az alapítvány mindaddig, míg az alaptőke egy millió osztrák forinttra, vagy az akkor forgalomban leendő pénzből ennek megfelelő összegre nem növekedendik. Felszapórodván az alaptőke egy millió frtra, akkor ezen összegből kilencszáz ezer forinton vásároltassék ingatlan vagyon s ennek tiszta jövedelme fordíttassék a debreczeni ref. főtanoda jelzett szükségleteire, — százezer frt pedig fordíttassék további kamatoztatásra és kamatoztassék mindaddig, míg e százezer frt ismét egy millió frtra nem növekedendik. Az egy millió frtra felnövekedett tőkéből százezer frt ismét tovább kamatoztassék; kilencszázezeren a nevezett főtanoda részére ingatlan vagyon vásároltassék, — annak tiszta jövedelme a főtanoda jelzett szükségleteire fordíttatván. Ezen módon kezeltessék aztán az alapítvány az idők végtelenségéig. Továbbá: ezen hagyomány Somogyi Gábor és neje Herz Rozália alapítványa névvel jelöltessék. — A hagyományozó a főtanoda elöljárósága kegyeletes érzületétől elvárja, hogy minden 25 évben november 6-án mint születése napján emlékökre ünnepélyt tartat; és hogy sirjuk jó karban tartásáról gondoskodik. Végül, hogy ha az alapítvány kamataival együtt megnövekedik, a főtanoda pénztárnokai vagy azok özvegyei és árvái, a tőke nagyságához és a felforgó körülményekhez képest megállapítandó összeggel jutalmaztassanak. Áldás a sokat hányatott, küzdött, nemes lelkületű és gondolkozású férfit emlékére!

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak:
Csiky Lajos, Géresi Kálmán.

H I R D E T É S.

Pályázat.

A hajdu-böszörményi hat osztályu, polgári iskolával kapcsolt ev. ref. gymnasiumban megüresült rendes tanári állomásra pályázat hirdetik. E tanári szék tantárgyai: m e n n y i s é g t a n, mint főtárgy az I—III. osztályban; ezenkívül magyar nyelv az I—III. és magyarok története a III-ik osztályban, összesen 25 órán. Javadalmazás: 800 frt évi fizetés, 100 frt lakbér.

Pályázhatnak az orsz. középiskolai törvény szerint képesített ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek. A kellően felszerelt kérvények Bakóczi János urhoz, a ref. egyháztanács elnökéhez folyó évi október hó 15-ig beküldendők. A megválasztott, ki tanszékét f. é. október hó 20-kán köteles elfoglalni, két évi próbaév után fog állandósíttatni.

H.-Böszörmény, 1885. szept. 29.

Szeremlei József,
lelkész.